

ШОЪЛ ТАВЫСЫ

РЕСПУБЛИКАЛЫК
ЯМАГАТ-ПОЛИТИКАЛЫК ГАЗЕТА

ГОЛОС СТЕПИ

РЕСПУБЛИКАНСКАЯ
ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКАЯ ГАЗЕТА

№ 18 (8654)

4 МАЙ

2017 йыл

КИШИ ЮМА

КУРАЛ АЙЫ

1931-нши йылдан алып шыгады

Уллы Енъуъв куъни мен!

Кутлав

Уллы Аталык согысынынъ, ис фронтынынъ ветеранларын, баъри дагестанишларды уллы байрам – Енъуъв куъни мен кутлайман!

72 йыл озды бизим коъп миллетли элимиздинъ армия эм флотынынъ, тыл куллыкшыларынынъ йигитлерше куъш салувлары ман, фашист Германиясын бузгышланып, Уллы Аталык согысынынъ енъуъв мен тамамланганлы бери.

Авыр эди Енъуъвге йол, сансыз баъле-казалар аькелди бу аьдемшиликке белгили согысларынынъ энъ кан тоъгисли кавгасы. Ол – бизим Аталыгымыздынъ кайгылы эм сол заман яркын бетлерининъ бири болды, озъ Элин коршалавга коътерилген халктынъ берклигин, патриотизмин, йигитлигин эм йигерлигин коърсетти.

Биз оьктемсиймиз Дагестаннынъ данъклы кызлары эм кеделери Уллы Енъуъвге етисуьвге озъ косымын эткенлери уьшин. 180 мынънан артык дагестанишлар Уллы Аталык согысынынъ фронтларында йигитлерше куърескенлер, аьр экинши элимиздинъ бойсынмасылыгы уьшин озъ яшавларын бергенлер. Коърсеткен йигитлиги эм йигерлиги уьшин 62 дагестанишлар Совет Союзынынъ Баьтири эм Россия Федерациясынынъ Баьтири деген йогары атка тийисли этилиндилер, 7 аьдем Данък

Дагестан Республикасынынъ Аькимбасы Р.Абдулатипов.

орденининъ толы иелери болдылар, онлаган мынъ дагестанишлар согыс орденлер эм медальлер мен савгаланганлар.

Ясуьйкенлер несиллерининъ аьдет-йорыкларын уьстинликли бардырадылар бизим Элимиздинъ аьлиги коршалавшылары. Аьскерлик усталыгын ийгилендирип, янъы аьскерлик савыт-яраклар кулланып билуьвге уьйренип, Россия Федерациясынынъ Савытлы Куъшлери Сирия араб республикасында халклар ара терроризм мен куърес юритуьв бойынша элимиздинъ етекишлиги мен салынган борышларды толтырадылар, сонда озъ сулыбын эм йигитлигин коърсетип.

Дагестанишлар озъ аталарынынъ эм атайларынынъ йигитликлерине юрек теренлигинен сый этедилер. Биз ясуьйкенлер несиллери алдында дайым да борышлымыз, эм биз ветеранлар акында куъндегилик каьр иегилип, оларга эс каратуьв уьшин колымыздан келген шаклы баъри затты да этпеге керекпиз. Бизим кие борышымыз – яс несилди озълерин аямай, Элимиздинъ эркинлигин эм бойсынмасылыгын саклаганларга сый этип уьйретуьв аьлде тербиялав.

Баъри дагестанишларга ден савлык, тынышлык эм онъайлык йорайман.

Суьвретте: согыс ветеранларымыз.

Мутылмаяк

Яшав деген бизге тегин келген ме?
Онынъ уьшин неше оьмир кесилген.

Мутылмаяк бир заман да, билемен,
Дав йылларда Эли уьшин ян берген.

Аьне ана басын ийип келеди,
Ол кайгылы. Гуьл салады сынмаска.

Шоьгип салам ол улына береди,
Канын-янын аямаган солдатка.

Ана юрек сызлап каты согады,
Йыбырдайды тыртык энген эринлер.

Сакланган-ав йыллап ялгыз улына

Карт анадынъ юрегинде коьп соьзлер:

«Йоксынъ, улым. Амалсыздан коьнемен,
Оькинишли яслай бизден сен кеттинъ.

Яшавынъды элинъ уьшин сен бердинъ
Оьмирлерге калды атынъ, оьрметинъ».

Ана юрек сыгып, шаныып алса да,
Ол бараяк эстеликтинъ алдына.
Коьзяслары курып тамам калса да,

Ымтылаяк оьлгенше озъ улына.
САБИРАТ КОЙЛАКАЕВА.

СЫЙЛЫ СОГЫС ВЕТЕРАНЫ – КАСЫМЫЗДА

Дав майданнынъ куьлле отын таптаган

Уллы Енъуьвдинъ 72-нши йылыгын аьел тоьгерегинде йолыгады Ногай районымызда калган ялгыз ветеран Шамшид Шуваков.

Уллы Енъуъв куъни ювыклайды. Уллы Енъуъв келгенли тынышлы аз танълар атпадылар, майданларда кызыл гуьллер яйнамадылар. Енъуъв куъни, калай кыйынлы бизге келди. Коьп кыйын салды совет халкы. Солардынъ бири си – Шамшид Шуваков.

Байрам алдында биз Шамшид атайга конакка бардык. Ол бизди хош келди соьзин айтып йолькты. Согыс акында хабарлады.

Шамшид Шуваков 1922-нши йылдынъ 13-нши мартында дуныяга энген. Орта-Тоьбе авылында бала шагын, яслыгын озгарган. Эли уьшин канын-янын аямай, Уллы Аталык согысында катнаскан, йигитлерше согыскан, коьп кыйынлыкларды оьткен, яшав сынавларын тийислисинше басыннан озгарган. Ама сол затларга карамастан, ол оззининъ 95 сыйлы ясына дейим сав-эсен болып, аьр бир куьнге суьйинип, тоьгерегиндегилерин суьйинтип яшап туря.

Биз оны ман хабарлаймыз, ол бизге оззининъ тыныш болмаган яшав йолы акында айтады. Яслыгы, дав йыллары, сонда яшав оьмирлери курманлык болган йолдаслары... Кими кайда калды.

Ашлык, яланъашлык баьриннен де кыйын эди. Аш болган йигитлер явга карсы шыкпага да куьш тапкан. Яланъашлыкка карамастан, кайнап турган яс йигитлердинъ канлары тек алдыга, енъуьвге абытлап, алдыга шакы-

рып турган.

Оьктемсиймиз Шамшид атайдынъ йигитлиги мен, суьйинемиз буьгуьнлерде ол бизим арамызда сав-эсен яшаганына. Ога, онынъ коькирегинде илинген сыйлы белгилерине карап, коьз тоймайды. Сол коькирек белгилери арасында биреви бек куьшли яркырап коьринеди. Ол оззининъ Ногай баьтири деген язувы ман коьзге илинеди. Элбетте, йигитлик уьшин де туьыл, Уллы Енъуьвдинъ

мерекели медали де туьыл, аьши кайдан келген экен, не уьшин берилген экен деген соравды бермей болмадым. Сол соравга мунавдай явап та алдым:

– Бу медальди акшалай савкаты ман бизим атайга Москва каласыннан Тимур Арсланов йиберген эди. Бизим анълавымыз бан мундай медальлер тек ногай миллетли ветеранларга ясатылган. Уьйкен савбол айтпага суьемиз Тимур Арслановка сол медальди бизим агамызга йибергенине, – дейди ветераннынъ уьылы Алавдин Шуваков.

Шамшид-атай буьгуьнлерде аман-эсен 7 балаларынынъ, 19 уныкларынынъ эм 24 немерелерининъ уьстинликлерине суьйинип турады, олардынъ аьр бириси онынъ аманшылыгын сорар, дав акында биринши авыздан хабарын тынълар. Солардынъ аьр бириси де, онынъ оьткен йолын яттан билетган болса да, буьгуьнги хабары кызыклы болып коьринеди.

Г. САГИНДИКОВА.

Суьвретте: Ш. Шуваков уьылы Алавдин мен.

БАЙРАМ

Баслапкы маьнесин йоймаган

1-нши Май – Язлык эм ис байрамы куьнинде Ногай район орталыгы Терекли-Мектеб авыл паркында байрам шаралары болып озды.

Кыйыншылардынъ митингин «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы Зейдулла Аджибайрамов кутлав соьзи мен ашты. Ол авыл администрациясы атыннан район орталыгынынъ ямагат яшавында белсенли катнасувы уьшин авыл яшавшылары Фатима Оразбаевага эм Роза Ваисовага Сый грамоталарын тапшырды.

Оьз кутлав соьзинде ДР Халк Йыйынынынъ депутаты, КПРФ Ногай РК 1-нши секретари Мурзадин Аvezов 1-нши Май байрамынынъ баслапкы маьнеси – ер юзиндеги куллыкшы аьдемлердинъ озъ исыхтыярлары уьшин куьресуьв экенин белгиледи. Сонъында бу язлык куьни дуныядагы баъри кыйыншылардынъ бирлесуьв байрамына айланган. Совет аьдемлери уьшин ол баъри халкларды бирлестиретган бас байрам эди. Аьлиги заманда ол элимизде Язлык эм ис байрамы деген аты ман белгиленеди, ама оззининъ баслапкы маьнесин йоймаган.

«Ногайский район» МО аькимбасы эм администрациясы атыннан район яшавшыларын байрам куьни мен «Ногайский район» МО администрациясынынъ аькимбасынынъ орынбасары Магомед Санглибаев кутлады. Онынъ айтувы ман, бу байрамнынъ дурысында да уьйкен тарихи эм маьнеси бар, ама биз илгери абытламага тийислимиз.

Митингте «Йыл окытуьшысы» деген конкурстынъ енъуьвши, Кадрия атындагы орта школасынынъ окытуьшысы А.Мурзагишиева, «Ана тилининъ ийги окытуьшысы» деген республикалык конкурс лауреаты, А.Джанибеков атындагы орта школасынынъ окытуьшысы Д.Ахмедова, «Ногайский район» МО КЦСОН директоры Г.Капитуллаева шыгып соьйледилер.

Митингтен сонъ байрам концерти, спорт ярыслары болып оьтти.

БИЗИМ ХАБАРШЫ.

Бизим баьтирлер

Халмурза Кумуков – Совет Союзынынъ Баьтири

Алимхан Асанов – Данък орденлерининъ толы иеси

Ахмет Сулейманов – Данък орденлерининъ толы иеси

Кутлавлар

Оьрметли согыс эм ис ветеранлары, тыл куллыкшылары!

Сизди Енъуев куьни мен кутлайман. 1945-нши йылдынъ 9-ншы майы элимиздинъ баьтирлик тарихине дайымлыкка язылган. Биз патишалыгымыздынъ бойсынмасынъ эм бузылмасынъ яклаган халкымыздынъ йигитлигин бир де мутпаякыз. Бу байрам баьри несиллерди де бирлестиреди.

Сыйлы бизим ветеранлар эм тыл куллыкшылары! Авыр сынавларга толган кайгылы эм киели куьнлер бизден не шаклы эрек кете берген сайын, сол шаклы аьдемлер эсинде Енъуевдинъ уйкен маьнелиги теренленеди. Сизди уьлги этип биз Россиядынъ

бир неше яс несиллерин тербиялаганмыз. Биз сизинъ буьгуьнлерге дейим яшاپ уьлгирмеген фронт йолдасларынъыздынъ ярък эстелиги алдында басымызды иемиз. Сизге согыс эм ис кыйынынъыз, белсенли яшав аьрекетинъыз уьшин уйкен разылык! Сизинъ уйлеринъизде аьр дайым тынышылык, эмишлик болсын! Сизге эм сизинъ аьеллеринъизге ден савлыкты, ян берклигин эм оьрленуьвди йорайман.

В. ДЕРЕВЯНКО,

ДР Сырт территориаллык округындагы ДР Аккимбасынынъ толы ыхтыярлы ваькили.

Сыйлы Шамшит Байгазиевич! Ногай районынынъ сыйлы куллыкшылары!

«Ногайский район» МО администрациясы Сизди Уллы Енъуевдинъ 72-нши йыллыгы ман ак юректен исси кутлайды.

Енъуев куьни – ол бизим халкымыздынъ йигитлигининъ эм уллылыгынынъ белгиси.

Уллы Аталык согысы акында эс заманга бойсынмайды. Аталык коршалавиьларынынъ уллы йигитлиги бизим Элимиздинъ данъкы тарихине халкларымыздынъ йогары патриотизми эм берклиги, бирлиги эм бирлесуьв уьлгиси эсабында кирген.

Уллы Аталык согысында енъуевге уйкен йойым-

лар баасы ман етисилген. Душпанды енъуевге оьзлерининъ тийисли уьлсин косканлар бизим ердеслер: олар согыс фронтларында йигитше куьрескенлер эм тылда каныгыслы ислегенлер. Район яшавиьлары Уллы Енъуев акында эсти саклайдылар эм оьз аталарыннынъ эм атайларынынъ йигитлиги мен оьктемсийдилер. Коббиси буьгуьн бизим касымызда йок.

Сизге ден савлыкты, ювыклар ягыннан ян йылуьвлыкты, эс каратуьвди эм каьр шегуьвди йораймыз.

К. ЯНБУЛАТОВ,

«Ногайский район» МО аккимбасы.

Ногай районнынъ аявлы согыс эм ис ветеранлары, баьри халкымыз!

Сизди «Ногайский район» МО Депутатлар йыйыны атыннан Уллы Енъуевимиздинъ 72 йыллыгы ман кутлайман. 9-ншы Май – Енъуев куьни бизим баьри байрамларымыздан да айырым сыйлы орында. Ол халкымыздынъ йигитлигининъ эм уллылыгынынъ тири белгиси! Уллы Аталык согысында енъуевге уйкен йойымлар баасы ман етисилген. Душпанды буьзгышлага уйкен уьлсин туьрли согыс фронтларында йигитлерше куьрескен эм тылда белсенли куллык эткен ердеслеримиз де

косканлар. Район яшавиьлары согыс акында эстеликти йогары сый ман эслеринде саклайдылар эм ата-бабаларыннынъ баьтирлиги мен оьктемсийдилер. Сизге, оьрметли ветеранларымыз, тыл куллыкшылары, баьри район яшавиьлары узак оьмирди, тынышлы таза коькти, коьп ийгиликлерди эм наьсипли яшавды йорайман.

Р. НАСЫРОВ,

«Ногайский район» МО Депутатлар йыйынынъ председатели.

Сыйлы ветеранлар, баалы ердеслер!

Сизинъ аьр биринъизди халкымыздынъ энъ данъклы байрамы – Енъуев куьни мен кутлайман. 1945-нши йылдынъ 9-ншы майыннан неше йылар кете берсе де, элимиздинъ эрлиги, онынъ шеккен кыйыныгы, аталарымыздынъ баьтирлиги оьмирлерге яшаяк эм несилден-несилге айтылып бараяк. Енъуев куьни эндиги де патишалыгымыздынъ, дуьнья тарихининъ энъ уйкен эстеликли, ямагатымызды

бирлестируьвши, данъклы эм шатлыклы байрамы болып калады.

Сизге бу яйнаган язлык байрам куьнинде армаган да паракхатлы яшавды, уьстинликлерди, оьктемликт, куьезди, берк ден савлыкты эм узак оьмирди йорайман.

А. ПОГОРЕЛОВ,

«Кизлярский район» МО аккимбасы.

Сыйлы ветеранлар, тыл куллыкшылары!

Енъуев куьни – ол кайгылы эм куванышлы байрам, аьр аьел аявлат саклайтаган юрек эстелиги. Ол бизди бирлестиреди эм кайсы туьрли сынавлар алдында енълмес куьшке айландырады.

Бизим борышымыз – оьткен авыр согыста бизге Енъуев кайдай баа ман келгенин эсте тутуьв. Биз элимиз уьшин ян бергенлерди эсте сакламага эм сизинъ акынъызда дайымлык каьр шекпеге керектиз, баалы ветеранлар! Сизге бизим ярък яшавымыз, таза коьгимиз эм Енъуев куьнининъ наьсип-

би уьшин уйкен разылык! Сизинъ йигитлигинъыз оьмирге эм данъкынъыз баьри заманларга! Бизим балаларымыз сизди муттаслар, уныкларымыз эм немерелеримиз сизи мен дайым да оьктемсирлер, сиз оьмирлерге бизим юреклерде.

Сизге ден савлык, наьсип, эмишлик эм шатлыклы байрам коьнъилин йорайман.

А. ЗИМИН,

«Тарумовский район» МО администрациясынынъ аккимбасы.

Оькинишке, олар баьри де кайтпадылар. Согыс аьр бир уьйде оьзининъ ызын калдырды. Согыста енъуев уьшин уйкен баа берилди. Биревлер урыслардынъ кырларында согыстылар, баскалар иследилер. Баврине де согыс йылларда этилген йигитлиги эм куллыгы уьшин уйкен разылык.

Ветеранлар бизге йигитлиги мен, куллыгы ман уьлги боладылар. Оларга биз ден савлык, яшав куьшин йораймыз.

Бабаюрт район яшавиьларын уллы Енъуев Куьни мен кутлайман, уйлеринъизде тил бирлик эм татымлык болсын.

Э. КАРАГИШИЕВ,

«Бабаюртовский район» МО аккимбасы.

Сыйлы ветеранлар! Аявлы авылдаслар!

Баьринъизди де Уллы Аталык согысында совет халкынынъ гитлерши Германияды Енъуев куьни мен кутлайман. Оьткен согыс мутылгысыз. Онынъ отлы йылларында аталарымыз элимиздинъ буьгуьнги тынышлы яшавын яклаган, халкымыздынъ ян берклиги, эрлиги, шыдамлыгы эм хасиетининъ энъ ийги белгилери сыналган. Уллы Енъуев – ол оьмир-

лик йигитлигимиз, авыр куьнлерде бизим таявымыз эм алдыга, ийгиликке сенимлигимиз. Сизге ден савлыкты, паракхатлыкты, узак оьмирди эм оьрленуьвди йорайман.

М. АВЕЗОВ,

ДР Халк Йыйынынынъ депутаты, КППРФ Ногай РК 1-нши секретари.

Баалы бизим ветеранлар! Сыйлы ямагат!

Сизди Уллы Енъуевимиздинъ кезекли байрамы ман ак юректен кутлайман. Бу эстеликли куьнде биз элимиздинъ тынышлыгы уьшин ян бергенлерди, оьткен согыстынъ авыр куьнлерин эскеремиз, халкымыздынъ баьтирлиги алдында бас иемиз. Ол биздеги аьр бир авыл, аьр аьел уьшин эстеликли байрам, неге десе 1945-нши йылдагы Енъуевимизде баьри-

миздинъ де косымымыз бар. Сизинъ аьр биринъизге узак оьмирди, шешекейли тынышлы яшавды, уйкен уьстинликлерди эм наьсипти йорайман.

М. МАМАЕВ,

ДР Халк Йыйынынынъ депутаты, сонынъ Курылыс, ЖКХ эм коьлик бойынша комитетининъ председатели.

УЛЛЫ ЕНЪУЕВДИНЪ 72-нши ЙЫЛЛЫГЫН БАЙРАМШЫЛАВ

ПРОГРАММАСЫ

5-нши майда (9 саьатте)

– Енъуев тувдыкларынынъ Парады (РДК майданында).

8-9-ншы майда (8-18 саьатте) – Эс вахтасы (обелиск, ян берген аьскершилер Эстелиги).

8-нши майда (10 саьатте) – Енъуевдинъ 72-нши йыллыгына багысланган шаралар: митинг, шешекейлер байламларын салув, концерт, спорт шаралары (яшавиьлар пунктлары).

8-нши майда (10 саьатте) – «Енъуев планы» радиомарафон.

9-ншы майда

Енъуевдинъ 72-нши йыллыгына багысланган байрам шаралары (Терекли-Мектеб авылы).

9.00 саьатте – учреждениелер, организациялар коллективлерининъ, авыл поселениелер делегацияларынынъ йыйылуьвы.

9.30-10.00 саьатте – Баьтирлер Аллеясына, А.Б.Асановтынъ мемориал тактасына, парктагы эстеликке шешекейлер байламларын, гирляндалар салув.

10.00–11.00 саьатте – митинг (обелиск).

11.00 саьаттен баслап – театр коьрсетуьви (яй клубы), полевой асхана.

13.00 саьаттен баслап – спорт шаралары: футбол, волейбол, армрестлинг, гирь коьтеруьв бойынша ярыслар (стадион), атлар шабысы.

21.00 саьатте – кинокоьрсетуьв (РДК).

21.30 саьатте – Енъуев салют-фейерверки.

Халктынъ ял алуьвы, байрам савдасы (парк).

НЕФТЕКУМ РАЙОНЫ

Яслыгын тынышлыкка багыслады

Согыс йылларында тувган неслинин ийинлеринде коьп авырлыкларды, тергевлерди оьтпеге туьсти. Уллы Аталык согысы совет халкына уйкен кыйынлыклар акелди. Кара явдан элин босатып, омыравында савгалар ман кайтканлар да, карап турмай, билеклерин туьрип, согыстын калдырган ызларын туьзетип басладылар.

Буьгуьнлерде согыс катнасувшыларынын сырасы азайып барады. Солардын бириси коньысы Нефтекум районнын Каясула авылынын яшавшысы, ногай миллетли сыйлы согыс ветеранымыз акында хабарламага суьемиз. Каясула авыл орта мектебинин окувчылары авылда ялгыз калган Уллы Аталык согысынын ветераны, авылдын сыйлы ясуьйкени Ильяс Мамбетович Кельдимурзаев пен йыйы йолыгыслар озгарадылар. Ол йолыгысларда оззинин согыс йолдасларын, фронтта болган кызыклы хабарларын, йолдасты йойгьтудын авырлыгын, аьскершиге уйиннен келген хатгагы хабардын суьйининин кайдай уйкен маьнеси болганын эскереди. Бир китап те, фильм де сол каты озгеристин тири шайыгьндай болып эсинде калганын хабарлап болмас. Ондай ветеран ман йолыгыслар окувшылардын эсинде коьпке сакланаякка, ыз калдыраыгына соьз йок.

Ногай ясы Ильяс Мамбетович Кельдимурзаев ана суьти авызында кеппей, Аталыгын сакламага согыска йол алады. Ильяс Мамбетович 1925-

нши йылдын 6-нши октябрь айында Нефтекум районнын Абрам-Тобье авылында тувган. Олар аьелде доьрт аьвет болганлар. Согыска дейим Ильяс, тек 4-нши класска дейим билимин алып уьлгиреди. Уллы Аталык согысына онын уйкен агасы Кадир де кетеди. Ильяс-акай 11-нши ноябрь айында керидеги сапер батальоннын 12-нши боьлигинде аьскершилик антын алады.

Бас деп 1943-нши йылдан 1945-нши йылга дейим 25-нши штурмовой сапер батальонында, оннан соьт 102-нши боьлигинде йигитлерше согысады. Япония ман согысында 1945-нши йылдын август айыннан сентябрь айына дейим каты урысларда ортакшылык эткен. Коьп кере согыс майданларын минадан тазалавда ортакшылык эткен. Онын И/4 номерли кол пулеметы ман ол суьлшлы атып, коьп душпанды йок эткен. Согыста озин йигитлерше коьрсеткен ногай аьскершиди 1941-нши- 1945-нши йылларда «Кенисбергти алуь уьшин», «Германияды еньюьв уьшин», «Японияды еньюьв уьшин», Жуков атындагы медальлери эм сондай баска туьрли савгалар ман савгалайдылар.

Тувган авылына Ильяс Кельдимурзаев тек 1948-нши йыл кайтады. Соьгьстан соьт ол буьзылган хозйстводы коьтеруьвде белсенли катнасып баслайды. 1953-нши йылга дейим Абрам-Тобье авылында темир ири-туьвши аьрекетин каьрлеп келеди. Оннан соьт бакты оны Магадан областиндеги Сусуманский районнын Буркандья авылына акеледи. Онда ол коьп йыллар шахтада аьрекет этеди. Магадан областинде ол ян косагы Минигуль ман яшавын байлап, аьел курады. Согыс эм ис ветераны эки увьлын эм уьш кызын тербиялап, тувра йолга салады. 1985-нши йыл Каясула авылына коьшеди, эм буьгуьнлерде онда кызы ман турады.

Яс аркадын келеектегиси, саьбийлердин куьлкиси, элинде тынышлы яшавына багысланган яслыгы уьшин, ол бир куьн де оькинмейди, неге десе онын кыйын бактылы несили мен келген тынышлык аркалы баьри халклар паракатлы яшап келедилер.

Г. РАМАЗАНОВА.

Суьврете: *Ильяс Кельдимурзаев.*

ТАРУМОВ РАЙОНЫ

Еньюьв байрамын йолыгады

Яньюьларда бизге шыгарды Тарумов районнын Выше-Таловка авылында 94 ясындагы согыс ветераны, Сталинград туьбинде юрген урыслардын катнасувшысы Янгазы Шоматович Деникаевтин уьйинде конакта болмага туьсти. Онын кавга акында эскеруьвлери мен биз алыс Уллы Аталык согысынын аьвсыз кан тоьктирген куьнлерин коьз алдымызга аькелдик.

Уллы Аталык согысы, совет халкымыздын тынышлы яшавын буьзып, ясларды келеектеги мыратларыннан айырып, Элин сакламага атланган яслардын ийинлерине савыт-садак илдирип, яьва карсы шыгарды. Элимиздин туьрли миллетлери, сонын ишинде ногай халкынын да алал йигитлери, шапкан яьдын кара ниетин токтатув мырат пан, беллерин каты буьвып, Элин коршалавга шыктылар. Согыс басланувы ман Тарумов районнын Выше-Таловка деген кишкей авылыннан фронтка 30-дан артык эр аьдемлер кеттилер. Кара явдан оз ерин коршаламага деп Янгазы Шомат увьлы да йол алды.

Аьскер сырасына ясты 1941-нши йылдын 7-нши мартында шакырадылар. Ногай ясты Краснодар крайнын Лабинская станицасында уьш айлык уьйренуьвиннен соьт каты кавга юрген Сталинград каласын коршаламага йибередилер. Сталинград каласынын туьбинде юрген урысларда коьрсеткен йигитлиги уьшин 17-нши ноябрьде Кызыл Юлдыз орденине тийисли этиледи. Согыс ветераны оз хабарлавында бирге согыс йолларын оьткен, ызгы оьтпегин бирге боьльскен йолдаслары акында уйкен йьлуьвлык пан эскереди. Оьз йолдаслары ман ога Румыния, Украина, Молдавия, Венгрия, Чехословакия йолларын оьтип, немец-фашистлериннен босатпага туьсти. Экинши Кызыл Юлдыз орденине ол Донбасс, Николаев, Запорожье, Одесса калаларын явдан босатувда тийисли этилген. Молдавияды босатувда ол каты яраланады. Госпитальде коьп ятпай, согыска кириседи. Фалешты каласын босатув уьшин согысуьвда 1944-нши йыл байланыс боьлик етекшиси ян береди. Тамада сержант Янгазы Шомат увьлын боьлик етекшиси этип сайлайдылар. Ама госпитальде коьп ятпай, согыс йолдаслары ман бирге, йинине савыт-садагын илип, согыстын ялынлы урысларынын кат-

насуьшысы болады. Румынияды фашистлерден босатувда коьрсеткен йигитлиги уьшин ногай ясты III дережели Даньк ордени мен савгалайдылар. Румыниядан соьт ногай яс соьгьскан 844 минометлы полкы Венгрияга киреди. Сол ерде совет аьскерлери Бухарест эм Будапешт калаларына барган орталык йолын коршалаганлар. Согыс ветеранынын эскеруьви мен, олар фашист коьлигин атып, керекли немец етекшисин есирге аладылар. Онын алып бараятырган документлери совет етекшилиги уьшин баалы табыныш болды. Сол маьнели согыс борышын йигитлерше толтырганы уьшин, йигит яслар йогары савгаларына тийисли этилдилер.

Уллы Еньюьв куьнин, бу озгеристин шынты суьйинишин сыйлы согыс ветераны алыс Чехословакиядын Прага каласында йойыкты. Сол коьптен саклаган Еньюьв куьни онын юрегинде дайымлык эстелик болып сакланды. Еньюьв куьни етуьви мен ногай ястын Аьскер сырасында кызмет этуьви тамамланмады. Ол янындагы йолдаслары ман, Япония, Монголия, Китай эллерин оз йолдаслары ман оьтип, 5-нши сентябрьде немец-фашистлеринин калдыкларынын ызгы инин буз-

гышлайды.

Тувган ерине байланыс боьлигинин етекшиси тек 1947-нши йылдын 15-нши май айында кайтады. Онын омыравында эки Кызыл Юлдыз ордени, III дережели Даньк ордени, «За отвагу», «За боевые заслуги» ордени, «За освобождение Белоруссии», «За оборону Сталинграда» медальлери эм сондай баска савгалары толган эдилер. Согыстын азабын шеккен аьскерши, тувган авылына кайтып, юреги мен сайлаган бирге оьскен сылуьв Канитат деген кыз бан бактысын байлайды. «Биринши сессия» деген колхозында баслап учетчик, оннан соьт бригадир, колхоз етекшиси болып та куьлык эткен. Согысты оз ийинлеринде сезген Янгазы Деникаевтин татым аьелинде уьш увьлы эм уьш кызлары туьып, яшавда оз орындарын таптылар. Согыс ветераны Ленин атындагы колхозда, оннан соьт Крупская атындагы совхозында мал ман каьр шекти. Янгазы Шомат увьлы исинде дайым алдышы болып келген, онын суьврети районнын, совхоздын Сый тактасында коьримли орынды тутып келген. 1983-нши йыл сыйлы ясуьйкен «Ис ветераны» атына тийисли этилген. Аьр йыл сайын Уллы Еньюьв куьнин Деникаевлердин аьелинде аьветлериннен баска, 14 уныклары, 25 немерелери карсы аладылар. Ол сарынлар, йырлар йырлап, тоьгеректегилердин коьньяилин коьтерип келеди.

Буьгуьнлерде сыйлы ветеран яшавынын 40 йылдан артыгын билим тармагына багыслап келген кызы Окабике Янгазиевна ман турады. Сыйлы ветеран район шараларынын, ерли мектебин де йыйы конагы болады.

94 ясындагы ветеран Уллы Еньюьвдин 72-нши йыллыгын халкы ман, савлай эли мен рас алмага мыратланады.

Г. НУРДИНОВА.

Суьврете: *Я.Деникаев.*

СОЦИАЛЛЫК АЬРЕКЕТИ

Ветеранларга – айырым эс

Бизим ветеранларымыз яшавдын азаплы авыр йолларын оьтип, дуьнямыз уьшин буьгуьни язлыкты, келеектеги яшавды яклаганлар. Бу даньклы байрам куьнлеринде биз оларды оьрметлевимиз бен бирге калай аьлде яшавы, патшалык ягыннан оларга кайдай коьмек этилинуьви акында кызыксынамыз.

Ногай районнын яшавшыларды социаллык ягыннан коршалав управлениеси Дагестан Республикасынын куьлык эм социаллык озренув министрствосынын шаралар планы эм республика, федераллык законлары ман келисли кепте ис аьрекетин бардырады. План йосыгында Ногай район ериндеги ялгыз согыс ветераны эм согыс ветеранларынын тул хатынлары ай сайын оларга тийисли тоьлевлерди аладылар. Оннан баскалай, соны ман байланыста айырым программалар да бар. Айтпага, Еньюьв байрамы алдында йыл сайын да Куьнбатар авылындагы аьли яшап турган ялгыз бир ветеранымыз Шамшид Шуваковка ДР Аькимбасынын указына коь-

ре республика бюджетиннен 30 мын маьнет акша коьмеги шыгарылады. УСЗН етекшилер авылга, онын уьйине барып сол акшады тапшырадылар.

«Район бойынша аьлиги заманда согыс ветеранларынын 18 тул хатынлары яшайдылар. Байрам алдында ДР куьлык эм социаллык озренув министри Р.Ибрагимов бизге, айтпага, Червленные Буруны авылындагы согыс ветераннын тул хатыны Мугазалия Оразбаева уьйине барып, ога турак уьй аьлдерин йигилендируьвге патшалык сертификатын шатлыклы аьлде тапшырмага буйырды. Согыс ветеранларынын тул хатынларына коммуналлык буйымлары уьшин акын тоьлевде льготалар бериледи. Аьр заман да биз оларды мерекели куьнлер мен кутлаймыз. КЦСОН куьлыкшылары ман бирге согыс ветеранларынын тул хатынларына йылда да айырым шаралар озгарады, оькенишке, олардын хыйлысы савлыгы осалланганнан себеп, сондай шараларга сийрек катнайдылар», – дейди район УСЗН

етекшиси Аскер Мурзадинович Аvezов.

Айырым сый ман солай ок тул куьлыкшылары да пайдаланадылар, олар ветеранлар куьбине киредилер. Район бойынша буьгуьнлерде 41 тул куьлыкшылары бар деп эсапланады. Олар баьриси де закон бойынша токтастырылган ай сайынлык акша тоьлевлерин аладылар, коммуналлык буйымлары уьшин акын тоьлевде льготалар ман пайдаланадылар. Бу ягыннан район яшавшыларын социаллык ягыннан коршалав управлениеси мен неше йыллардан бери район Ветеранлар советинин председатели Акманбет Сангишиев берк байланыс туталды. Ол ветеранлар арасында уйкен ямагат куьлыгын юритеди. Район УСЗН етекшилер ога ден савлык, узак оьмирди йорайдылар.

Район бойынша буьгуьнлерде 684 ис ветеранлары бар деп саналады. Олар бизде дайым да оьрметли, уйкен бай ис эм яшав суьлыбын йыйнаган, заманында патшалык савгаларына тийисли этилинген аьдемлер. Ис ветеранлары

эндиги де бизге эм боьтен де яс-яьвага яркын коьрим. Дуьрыс, аьлиги заманларда ис ветеранларына ай сайын тоьленетаган 504 маьнет акша олардын материаллык аьлдерин йигилендируьвге коьым деьмеге авыз да бармайды. Ама келеекте патшалыгымыз сондай аьдемлерге тийисли эс эткендей заманларга етисермиз деп сенемиз.

Ногай район УСЗН куьлыкшылары ветеранларга, аьскерши-интернационалистлерге, район чернобыльшилерине олардын патшалык байрамларында, эстеликли куьнлеринде байрам шараларын уйгьнламага эм оьткермеге ярдамын этедилер. «Районымыздагы ялгыз бир согыс ветераны Шамшид Шуваковты, баьри де согыс ветеранларынын тул хатынларын, тул куьлыкшыларды Уллы Еньюьвдин байрамы ман кутлаймыз. Олардын аьр бирисине ден савлыкты, узак оьмирди, тынышлыкты йораймыз», – дейди район УСЗН етекшиси А.Аvezов.

М. ЮНУСОВ.

Дуния тарихинде энъ де уйкен эм кан тоьгисли Уллы Аталык согысы кутылганлы 72 йыл толып туры. Бу кавгада халкымыздынъ душпанды енъуьвине йолы айлак авыр эм узун эди. Гитлерши баскыншылар ман согыс бек коьп курманлыклар эм уйкен куьш салуды талаплады. Уллы Аталык согысы совет халкы уьшин каты сынав болды эм халкымыз соны йигитлерше эм намыслы кепте басыннан оьткерди. Дав йыллары элимиздинъ 27 миллион яшавшыларынынъ оьмирин кыскартты.

Савлай элимиз бен бирге явды енъуьвге оьзининъ тийисли уьлисин ногай халкымыздынъ ваькиллери де костылар. Уллы Аталык согысынынъ туьрли фронтларында 10 мыннан артык ногайлар согысканлар, солардынъ санында тек бир Ногай районнынъ 2500 аьдем давга кеткен, солардынъ 1900-и согыс кырларында калганлар. Тувган ерине тек 590 аьдем кайтып келген. Район ериннен согыска сав аьеллери мен кеткенлер де болган. Айтпага, Нариман авылдан Аракчиевлердинъ аьелиннен Тувган Эли уьшин 5 аьдем, Терекли-Мектебтеги Свиткинлерден – 6 аьдем давга кеткен эм баьриси де сонда ян бергенлер. Сондай мысаллар аз тувыл.

Немец-фашистлер Германиясынынъ Советлер Союзына шапкынлык эткени акында хабар савлай Ногай шоьлигин аягына коьтерди. 1941-нши йылдынъ 23-нши июнинде район орталыгы Терекли-Мектеб авылында район кыйыншыларынынъ ортак митинги уйгынланып оьткериледи. Митингтинъ баьри катнасуьшылары да бир тавыстан Тувган Аталыгымызды коршалава аьзирлиги акында билдиргенлер. Район ясуьйкенлери атыннан Ленин авыл яшавшысы, карт Баэт Джумандыков шыгып соьй-

леген. Оьзининъ соьзинде ол эки кедеси бар экени, биреви Кызыл Аьскерде, экиншиси колхозда ислеьтаганы акында билдирген. «Буьгуьн экинши увьлым да оьз эрки мен фронтка кетип бараьтыр. Керек болса мен де колыма савьт алып, тувган еримизди явдан коршалав уьшин согыспага аьзирмен!» – деген ол.

Авыр согыс йьлларында район ериннен онлаган яс аьдемлер военкоматтан повестка кагы-

нинъ Каргалык авыл яшавшысы Ахмат Сулейманов, булар экевиде бизим ногай халкымызда аьскершилик «Даньк» орденлерининъ толы иелери боладылар. Отыздан артык аьдемлер «Кызыл Юлдыз» ордени мен савгаланганлар. Солардынъ ишинде М.Алейников, З.Биймурзаев, И.Керимов, З.Кокоев эм баскалар бу орденди эки кере алганлар. Полктынъ байрагын явга бермей аман калдырганы уьшин Шота

Кишкей ер уьшин А.Динашев, М.Джумаев, А. Оразбаева согысканлар. Япон аьскерлерин бузгышлавда А.Асанов, А.Буланбаев, Н.Батыров эм коьп баскалар ортакшылык эткенлер.

Уллы Аталык согысы йьлларында душпаннынъ тылында 6200 партизан отрядлары аьрекет эткенлер эм солардынъ санында 1942-нши йылда Ставрополь ВКП(б) край комитетининъ карары ман бизим район

Халк йигитлиги —

тыннынъ келуьвин де карамай, фронтка йолланганлар. Сол наваьсыз куьнлерде «Кызыл байрак» район газетасынынъ бетлеринде душпан бузылаягы, бизим исимиз онъ эм енъуьв бизики болаягы акында Коммунистлер партиясынынъ шақырувлары баспаланып турган. Солай ок газета бетлеринде туьрли миллетли кызлардынъ эгин кырларында эм фермаларда фронтка кеткен аталарын эм аданасларын авьстырып куллык этпеге шақырувлары да баспаланган. Хыйлы кызлар оьз эрки мен согыска кетпеге тилек эткенлер, солардынъ арасында Ленин авылыннан Аминат Оразбаева эрлер мен бирге давга кеткен, Кишкей ерди фашистлерден йигитлерше коршалава да катнаскан, аьлиги заманда ол Казахстанда, Алма-Ата каласында яшайды.

Тувган Эли уьшин согысларда коьрсеткен эрлиги эм баьтирлиги уьшин Александр Матросовтынъ йигитлигин кайтаралаган Халмурза Кумуковка Совет Союзынынъ Баьтири деген йогары ат берилген. Бийик оькимет савгаларына тийисли болганлар сырасында – Берлинде рейхстагта оьз тукумын язып калдырган Алимхан Асанов, Астрахань области

Ярлыкаповка согыс «Кызыл Байрак» ордени тапшырылган. Коьп ветеранлар «Аталык согысы» орденининъ 1-2-нши дережелери мен савгаланганлар, олар: А.Аракчиев, К.Аракчиев, Н.Батыров, А.Бегендыков, К.Койлакаев эм баскалар. Аьскершилик «Даньк» орденининъ 3-нши эм 2-нши дережелери мен А.Бегендыков савгаланган. «Йигитлик уьшин» деген медальге доьрт кере Д.Тагланов тийисли этилинген.

Бизим ердеслеримиз Уллы Аталык согысынынъ туьрли фронтларында согысканлар. Сталинград калады немец-фашистлериннен баьтирлерше коршалава Ногай шоьллигиннен 32 аьскерши ортакшылык эткен. Нариман авыл яшавшысы Абдулкерим Эдильбаев Мамай-тоьбеде коьмилген. Онынъ аты Данькылык залындагы согыс байрагына язылган. Курск доьньге-леги уьшин бардырылган куьшли урысларда бизим районымыздан К.Койлакаев, 1945-нши йылдагы Енъуьв парадында ортакшылык эткен К.Кидирниязов эм баскалар катнасканлар. А.Кидирниязов 1941-нши йылда Брест беркитпесин коршалаганлардынъ сырасында болган.

еринде туьзилген Махач Дахадаев атындагы отряд та бар. Отряд санына коммунистлер эм партия сырасында болмаган аьдемлер киргенлер. Отрядка грузин В.Ломидзе басшылык эткен, штаб начальниги ногай И.Алиев, комиссары кумык Ю.Адишев, хозяйствольк канагатлав боьлигининъ начальниги А.Инигов, разведка етекшиси П.Цымбалов болганлар. Партизанлар разведкасы ишинде энъ де яс дегени К.Абдуразаков эди, ол 16 жьсында болган. Отрядта солай ок хатынлар да болганлар. Отрядта, эгер ерли-ериндеги подпольщиклерди санамасак, баьриси 37 партизан саналган. Партизанлар алдына немец-фашист баскыншылары ман куьрес юритуьв мен бирге Караногай, Ашшыкулак эм Коясыл районларынынъ колхоз эм совхоз малларын, авыл хозяйство техникасын Дагестан эм Азербайджаннынъ кубыласына айдап коьшируьв борьшы салынган эди. Соьйтип район ерине яв аьскерлери киргенше, 1942-нши йылдынъ июль-август айларында партизанлар куьнтуварга 150 мынъ койларды, 9 мынъ туварды, душпан басып алган ерлерден де кесек малды айдаганлар. Хыйлы йылкы

Сырт Кавказ еринде кепленип турган 2-нши, 4-нши эм 5-нши атлы корпусларына берилген. Халктын ортак байлыгын айдава А.Инигов, С.Янмурзаев, В.Баисов, М.Мурзагельдиев, М.Сангишиев, К.Шаникеев эм баскалар белсенли катнашканлар. Уллы Аталык согысы йылларында Ногай шоблигинде генерал Кириченкодын 4-нши атлы корпусынын 10-ншы дивизиясы согыс аьрекетин юриткен.

мен де ювыклатканлар. «Баьри зат та фронт уьшин, баьри зат та Енъуьв уьшин» деген шакур астында аьдемлер тылда да каныгыслы ислегенлер. Тыл кулыгынын авырлыгы кыскаа-кылардын, картлардын эм балалардын ийинлерине илинген. Айырым кыйынлык хатынкызлардын аркасына туьскен: олар фронтта ян берген кардаш-ювыкларына йылав эткенлер, балаларды оьстиргенлер, колхоз

мыз намарт душпаннан совет ерлерин босатып, оны бас каласы Берлинге дейим кувып, сонда капитуляцияга кол бастырды. Енъуьв куьниннен сонъ тувган-оьскен ерлерине кайткан аьскершилер ийинлериннен шинельлерин де шешпей, савлыгын да, куьшин де аямай согыс йылларында бузылган район экономикасын аягына тургыздылар. Оларга хатын-кызлар эм картлар ман бирге колхозларды эм

Аталык согысыннан сонъ оьз ис аьрекетин район маданият боьлигинин етекшиси куллыгыннан баслаган.

Район ери фашист баскыншылардан босатылган сонъ район етекшилери сонынъ ызларын тайдырув уьшин аьрекетли шаралар коьрдилер. Сонынъ акында архив материаллары шайытлайдылар. Соьйтип, 1943-нши йылдын 2-нши апрелиндеги Караногай район Советининъ депутатларынынъ 14-нши сессиясынынъ карарында районда колхозларды, совхозларды эм МТС-лерди аягына тургызувниет пен кыска заман ишинде 29 колхозлар туьзетилгени, район кыйыншылары малшылык тармагын тургызувга кирискени эм заманы ман язлык шашув ислерди оьткерегени, 42 тракторды эм баска авыл хозяйство техникасын ярастырганы акында айтылган. Район еринде кыска заман ишинде 7 медпунктлар, район больницы, 800 окувшылар уьшин 25 школа туьзетилген. Архив, тарих материалларыннан районымыздынъ ясуьйкен несли Тувган Элине канын-янын аямай куллык эткени акында ашык коьринеди. Оларга халкымыз, буьгуьнги тынышлы яшавымыз, оьсип турган ясларымыз атыннан уьйкен юрек разылыгымызды билдиремиз.

Уллы Аталык согысы йылдан-йылга бизден эрекке кете бередит. Оьсип келеткан несиллердинъ борышы – бу кыйынлы заманларда бизим Уллы Енъуьвимиз бизге кайдай баага олтырганы акында бир де мутпаска. Совет халкынынъ йигитлигининъ уллылыгына, онынъ ян-коьнъил берклигине, эрлигине эм баьтирлигине етискен бу дуьняда бир зат та йок.

А. САНГИШИЕВ,

Ногай район Ветеранлар советининъ председатели.

ХАЛК ЭСИНДЕ

Бу корпуска 500 атлар берилген. «Кызыл Караногай» колхозынынъ айтылган йылкы фермасынынъ етекшиси Темирсолтан Кунтувганов районды немецлер бийлегенде, кубыла беттеги кум буйратлары арасында 200 тукумлы атларды ясырган. Сонъында ол соларды атлы корпусынъ командирлерине тапшырган.

Районга немецлер келгенде, партия эм комсомол туьркимлери де аьрекетин бардырганлар. Олар разведка юриткенлер эм партизанларга душпаннынъ юриси-турысы акында билдирип турганлар. Подпольщиклерге партизанлар ман байланыс тутув уьшин Нариман авылында Б.Асановтынъ, Мурзаевтынъ, Куьнбатарда – авыл Советининъ председатели Куьнбийке Мусаевадынъ, Батыр-Мурзада – Ю.Кургановтынъ, Арсланбекте – Д.Шамавовтынъ эм баскалардынъ уьйлери беркитилген эдилер. Караногай районы фашистлерден толы кепте 1942-нши йылдынъ ызында босатылган. Дав йылларында Батыр-Мурза авылы ман Москва хуторында медсанбат орынласкан эди.

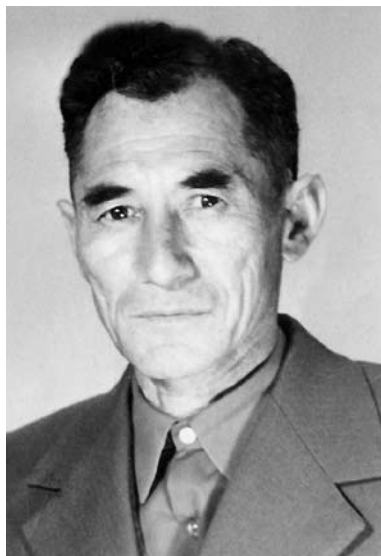
Район яшавшылары Уллы Енъуьвди тек фронтта тувыл, солай ок тылда куллык этуьви

кырларында, фермаларда танъ каранъасыннан кешке дейим ислегенлер. Кыстагы узак туьнлерде фронттагы аьскершилерге йылы колгаплар, шонтайлар, шораплар сокканлар.

Аьдемлер фронт уьшин, Енъуьв уьшин бир затын да аямаганлар. Район бойынша коршаланув фондына 1 миллион маьнет акшага ювык йыйналган. Айтпага, «Ставрополь колхозниги» деп аталган танклар колоннасы уьшин район яшавшылары 430 мынъ маьнет йыйнап бергенлер. Фронтка 200 тонлар, 1500 валенкалар, 200 кулакшын боьрклер аьзирлеп йибергенлер. Тыл куллыкшылары давга кеткен эрлерин, аталарын, агаларын эм аданасларын авыстырып, бир куьн тыншаювсыз-несиз (ол йылларда юма сонъгы, каты куьн, отпуск деген зат болмаган) куллык эткенлер. Буьгуьнлерде районда 75 тыл куллыкшылары, 700-ден артык согыс балалары яшайдылар. «Уллы Аталык согысында кайратлы куллыгы уьшин» деген медаль мен Сулейман Арсланов, Осман Баймуратов, Анипет Толубаева, Магомед Сулейманов эм баскалар савгаланганлар.

Фронт пан тылдынъ уьйкен баьтирлиги аркасы ман халкы-

совхозларды янъыдан курмага туьсти. Бизим ердеслеримиздинъ каныгыслы куллыгы йогары оькимет савгалары ман белгиленди. Кайбир колхозлар элимиздинъ коьшпели Кызыл байрагына да тийисли болганлар. Согыс ветеранлары К.Амангазиев, Б.Аджигельдиев, А.Межитов, Д.Мунгишиев, Н.Миловидов, З.Кокоев, О.Темирбулатов районнынъ уьйкен деген хозяйстволарына етекшилиик эткенлер. Данъкы фронтовиклер М.Джумаев, Д.Савкатов, З.Янполов, К.Ярлыкапов, И.Нургишиев, А.Дильманбетов бир неше кере колхоз председателълери болып сайланганлар. «Данък» аьскершилиик орденининъ толы иеси Алимхан Асанов, В.Дуган, А.Елболдиев, А.Мамедов, К.Койлакаев, А.Койлубаев, Я.Костин эм коьп баскалар авыл хозяйство специалистлери эдилер. Туьнегуьнги йигит аьскершилер солай ок халк билимлендирув, медицина эм маданият тармакларында да белсенип ислегенлер. Олар: Х.Лукманов, В.Мокринский, М.Маховиков, К.Орлов, К.Мурзаев эм баскалары. Москвадагы тарих Енъуьв парадынынъ ортакшысы Коьшманбет Кидирниязов Уллы

ОКУВШЫ ЯЗАДЫ

Уыйкен атам ман хабарласув

Енъуев куьни. Тагы да келди меним шоьлиме. Сол йыллардынъ кыйынлыгын шеккен ветеранларымыздынъ алдында биз басымызды ийип, оларга озъ разылыгымызды айтамыз. Аталарын эске аладылар немерелери, озълерин коьрмесе де, олардынъ данькы яс несилге коьрим эм асабалык.

4-нши класс окувшысы Альмида Арыкова уыйкен атасы акында хабарлардан биледи, оны ман озъ уьстинликлери мен боьлиседи. Уллы Енъуев куьни алдында Альмида атасына хат язган:

«Меним уыйкен атам! Сен менде бар. Мен сенемен, мен билемен! Бир-бирде сен меним туьсуме энесинъ: шашларынъа ак кырав туьскен, юзинъде – куьлемсирев. Туьслеримде келип, меним басымды сыйпайсынъ, сол заман меним коьнъилим коьтериледи, мен суьйинемен сен менде бар болганына. Сени мен озътемсиймен эм сенинъ акында савлай дуьняга хабарламага суьемен. Сен – фашистлерди енъгенлердинъ бириси, савлай дуьняга Енъуев савкатлаганлардынъ бириси, бизге, яс несилге, тынышлык акъелип, эркин Элде яшамага амал бергенлердинъ бириси.

Сен ашувланма, озъкеleme, мен бир-бир заманда дуьрыс этпесем, мен озъим де сонъ озъкинемен, сеннен кеширим тилеймен, неге десе мен сенинъ яшавынъа, сага тийисли болмага керекпен. Сен мен уьшин кыйланма, мен школада окыйман, ийги этип окымага шалысаман, школада мени мактайдылар.

Мен Уллы Енъуев куьни алдында озъимнинъ мырадым бар экенин айтпага суьемен. Мен билемен, сол мырадым толма-ма, ама мен сенинъ коьлнънан ыслап, Уллы байрамга шыкпага суьемен. Парадка барып, аьр бир ветеранга янасып, суьйикли атамнынъ касиетлерин, куьлкисин таппага суьемен. Анама коьп гуьл байламлар алиш деп тилермен, мен ветеранларга гуьл савкатлап, мага уыйкен атам туьсимде сондай насихат этти деп айтайым.

Мен – наьсипли аьдем, меним аталарым, тетелерим бар, олар мени суьедилер эм меним баьри айтканымды да этедилер, меним окув аьрекетимде аьр бир йогары белгим – оларга уыйкен уьстинлик. А меним ойымда, меним юрегимде, янымда Сен – меним уыйкен Атам, меним Ветераным, меним Енъуевшим. Мен озътемсиймен! Мен эсимде саклайман!».

Кайдай ийги соьзлер. Эм кайбиримиздинъ юрегимиз бу хатгы окыганда паракатлыкка толады – яс несил согыстынъ да, сол согыста енъуевдинъ де баасын биледилер. Олай болса, аталарымыз эткен йигитлик дайымларга калар.

Г. БЕКМУРАТОВА.
Суьвретте: (солда) А.Арыкова.

Коьримли иси уьшин разылык

Кизляр районынынъ аькимбасы Александр Погорелов Уллы Аталык согысынынъ 72 йыллыгын белгилев алдында Новомонастырское авылыннан Уллы Аталык согысынынъ катнасувшысынынъ тул хатыны Хадиджат Ярбиловага мекан алува деп патшалык сертификатын тапшырды. Кайтарылып берилмейтаган субсидиясы акында шайытламасы федераллык бюджет амалларынынъ эсабы

бойынша Дагестан Республикасынынъ Ис эм социаллык озьренуьв бойынша министерствосы ман кабыл этилген.

Мекан алув бойынша сертификатынынъ янъы иесин кутламага деп район аькимбасы ман бирге Кизляр районында Яшавшыларды социаллык ягыннан коршалав управлениесининъ етекшиси Марина Мадалиева да келген эдилер. Сертификат тапшырув шагында

район аькимбасы Александр Погорелов Хадиджат Ярбиловага Уллы Енъуевге эткен косымы, тылда коьримли иси уьшин разылыгын билдирди, кыска-узак яшавды ювыклары ягыннан эс эм каравды йорады, эм муниципалитет ягыннан согыс ветеранларына кайсы яктан да демевлик, ярдам этилинип келеегине сендирди.

83 ясындагы Хадиджат

Ярбиловадынъ эри фронтта разведротадынъ етекшиси болган, согыстан тек савгалар ман тувыл, коьплеген яралары ман да кайткан.

Сертификат иеси Уллы Аталык согыс катнасувшылардынъ эткен кыйынынъ эслегенине, эс бергенине район етекшиливе не эм Дагестан Республикасынынъ Ис эм социаллык озьренуьв бойынша министерствосына уыйкен разылыгын билдирди.

Наьсипли яшавды савкатлаганларга

Бу йыл савлай элимиздинъ яшавшылары эм тынышлык суьйген баьри аьдемшилик Уллы Енъуевдинъ 72 йыллыгын белгилейди. Бу куьнлерде йылдан-йылга санлары азайган сыйлы согыс катнасувшылары, олардынъ тул хатынлары, тыл куллыкшылары, согыс балалары озьрметленеди. Келеектеги несиллерге тынышлы яшавды савкатлаганларга, озъ янларын, куьшлерин аямай, Енъуевди ювыклаттырганларга патшалыгымыз озъ коьмегин этеди. Россия Президенти В.В.Путин «1941-1945-нши йыллардагы Уллы Аталык согысынынъ катнасувшыларын уый мен канагатлав акында» (№714 7.05.2008й) Буйрык шыгарган.

Уллы Енъуев байрамыннан бир неше куьн алдын, согыс катнасувшысы Калиш Оразбаевтинъ тул хатыны Червленные Буруны авылынынъ яшавшысы Мугазали Хазиевна Оразбаевага уый сатып алар уьшин

сертификат тапшырылды. Дагестан Республикасынынъ ис эм социаллык озьренуьвининъ министри Р.Ибрагимовтынъ буйрыгы ман ясуьйкенге сертификатты тапшырмага онынъ уйине «Ногайский район» МО аькимбасынынъ маслагатшысы Кайнадин Суьондигов, Ногай районы бойынша Яшавшыларды социаллык яктан канагатлав управлениесининъ етек-

шиси Аскер Аvezов эм «село Червленные Буруны» СП МО аькимбасынынъ куллыгын юри туьвши Артур Арсланов келдилер. Мугазали Хазиевна тапшырылган сертификатты коьлна ыслап, коьзлериндеги ясларын суьртип, оны акъелгенлерге уыйкен савбол айтты. Ол келгенлерге согыс йылларда коьрген куьнлери акында кызыклы хабарла-

ды. Элимизге кыйынлы йыллар, сол заманнынъ аьдемлери эткен йигитликке сый этуьв оларга баьри заттан да баа деп ойлайман. Сертификат иесине етер уьшин «Ногайский район» МО аькимбасы Казмагоммет Янбулатов эм Аскер Аvezов коьп куьш салганлар.

Н. КОЖАЕВА.

Суьвретте: сертификат тапшырув мезгили.

Аналардынъ тоьгилмесин коьзясы

*Акылсызлар аьли де бар ер-ерде,
Туьбек сесин шыгармага суьеген.
Аналар да эситкенде туьбек сес –
Уьйлерине ясырынъп киреген.
Келе эске озган йыллар кавгасы –
Аналардынъ тоьгилмесин коьзясы!*

*Еримиз де ашувлана куьн сайын,
Кайгы байрак келип туьссе эсине.
Авыраяклы хатын айдап озъ малын,
Авлак бетке шыгармайды. Ким биле...
Согыс коьрген, кырк бирдеги, баягы –
Аналардынъ тоьгилмесин коьзясы!*

Ялгыз эри, ялгыз болган баласы,

*Дав майданнан кайтпай калган
сол заман.*

*Битней онынъ алган эски ярасы,
Коьзясы да сувдай болып коьп аккан...
Кир болмасын йылгалардынъ ягасы –
Аналардынъ тоьгилмесин коьзясы!*

*Анамыз да коьп йылаган озьмирде,
Дав йыллары бактысында ер алган.
Анам кимик мен йылайман бир-бирде,
Аьелим бар, эске коьп зат салаган...
Йиенлердинъ, улардынъ бар анасы –
Аналардынъ тоьгилмесин коьзясы!*

Анвар-Бек Култаев,
ногай шаири.

Карасу авыл яшавшысы

Разиет Колдасовна Еллыевага

5-нши майда 80 яска толаягы ман

Янымызга бек баалы адемсинъ,
Биз бен дайым болганынъды сыемиз.
Сенинъ сыйлы мерекенъ мен оьктемсип,
Куванышты сени минен боьлемиз.
Ийги ана, суьйикли тетей аьелде,
Баьримизге дирек болып билдинъ сен.
Аьруьв соьзинъ, насихатынъ аьр заман
Кызганмадынъ, юреклерге еттинъ сен.

Кутлавшылар: кедеси Абу, уныклары Алимхан, Адильхан,
Кушлихан, келини Базархан, немереси Саид.

Карасу авыл яшавшысы

Разиет Колдасовна Еллыевага

5-нши майда 80 яска толаягы ман

Сенинъ ийги куьнинъди
Тойдай этип тойлайык.
Тувганларынъ йыйылып,
Тувган куьн мен хошлайык.
Узак болсын оьмиринъ,
Коьп яша деп тилеймиз.
Дайым ийги коьнъил мен
Юргенинъди сыемиз.

Кутлавшы: Руслан Кунтувгановтынъ аьели.

Таьтли-Булак авыл яшавшысы

Наьсипли Байтуовна Атангуловага

27-нши апрельде 70 яска толганы ман

Мерекенъди коьрген коьзлер
Еннет коьрсин, деймиз биз.
Неше яска келсенъ де,
Дуньяга сени бермеймиз.
Уьйимиздинъ нуьр деп,
Куьнде сага айтамыз.
Яшав аьруьв, узак яша,
Дегенди сага йораймыз.

Кутлавшылар: кеделери-Каирбек, Анварбек, Алимбек, Камиль,
кызы Кадрия, келинлери – Галима, Джамиля, Наиля,
Айгуль, уныклары – Азамат, Амзат,
келинлери – Саида, Алима, унык кеделери эм кызлары, немерелери.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы

Сапиет Жумангельдиевна Куштаковага

2-нши майда 70 яска толганы ман

Мереке куьн кардай таза,
Язлык куьндей саввлели.
Коьп айтылсын сол куьн Сизге
Аьруьв соьзлер бек йылы.
Шешекейлер эм йоравлар
Кушагынъызга сыймасын.
Занъырасын сол куьн йырлар
Юзинъызден куьлки таймасын.

Кутлавшылар: КЦСОН-нынъ яшавшыларды уьй аьлинде
социаллык аьжетсизлев боьлигининъ куллыкшылары.

Кумлы авыл яшавшысы

Саида Эсманбетовна Абдуллаевага

1-нши майда 40 ясына толганы ман

Яйма-шувак май айы,
Сага куьез аькелсин.
Шешекейдей оьмиринъ
Коьп йылларга соьзылсын.
«Хайырлы яси!» - деп язылып,
Ушсын шарлар йогарга.
Ак саввлели коьнъилинъ,
Толсын язлык шатлыкка..

Кутлавшылар: атасы Эсманбет, аьлтеси Фарида,
синълиси Наида, аданасы Казбек.

Саратов каласынынъ яшавшысы

Альмида Алибековна Арыковага

8-нши майда 11 яска толаягы ман

Аспанынъда юлдызынъ
Узак янсын, соьнмесин.
Куьннинъ коьзи йогарыдан
Йолынъа сенинъ нур сепсин.
Сен болсанъ да алыста,
Янымыздай коьремиз.
Дайым эсте турасынъ,
Кайдай куьшли сыемиз.

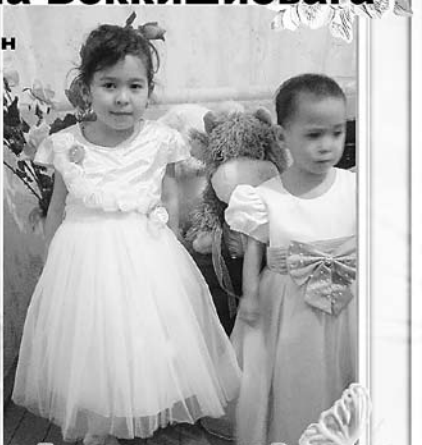
Кутлавшылар: нагашатайы Арсланбий, энеси Любовь,
абасы Зарина, акасы Сафарбий, кешеги Нурсият, бебеси Ибрагим.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы

Ханбике Арслановна Беккишиевага

30-ншы апрельде 5 яска толганы ман

Суьйикли Ханбикемиз,
Бес ясынъа еттинъ сен.
Атай, тетей, баьрисин
Бек наьсипли эттинъ сен.
Сол аьруьв куьн эсинъде
Коьп заманга саклансын.
Узак оьмир, уьстинлик
Дайым сага йос болсын!

Кутлавшылар: атайы Тимур, тетеси Гульнара, акасы Руслан,
абасы Азиза, бебеси Арина, атасы Арслан эм анасы Рудана.

Терекли-Мектеб авыл яшавшысы

Ваис Вазирханович Аблезовка

4-нши майда 4 яска толганы ман

Ваис болар йигит яс,
Тукымын йигит айттырар.
Эл-халкына уныгъымыз
Алал ис пен мактатар.
Шымдай кара коьзлеринъ
Дуньяга суьйинсин.
Шагынъ этип, уьйленип,
Тойынъда баьри бийисин.

Кутлавшылар: атайы Салавдин, тетеси Майра,
кишкей атасы Тимур, абалары Айгуль, Гульмира,
ездеелери Расул, Рашид, абалары эм бебелери.

ЭСТЕЛИКЛИ КУЪНДЕ

Йигитлиги дайым яшаяк

Оъткен юма, 26-ншы апрельде, Ногай район орталыгынын паркында радиация баъле-казаларында ян бергенлерди эскеруъв куъни белгиленди.

Парктагы район чернобыльшилеринин эстеликли белгиси янында оъткен эскеруъв

митингте «Чернобыль» Союзынын район ветеранлар боюлигинин председатели Руслан Кунтувганов ашты эм юритти.

Митингте «Ногайский район» МО администрациясынын орынбасары Амирхан Межитов катнасты эм сойледди. Онын айтувы ман, Ногай районында бу эстелик-

ли куън де ямагатымыздын ийги аьдети болып токтаган. Район ис коллективлери сондай эстеликли аьдетлердин маънелигин анылайдылар эм дайым да соларды оьткеруъвде катнасадылар. «Элимиз бу кайгылы куънди мутпаган. Патшалыгымыз Чернобыль атом электростанциясында болып озган баъле-казадын калдыкларын тайдырувда катнасканларга дайым да эс береди, оларга коьмек этеди. Район чернобыльшилерине ден савлыкты, уьстинликлерди йорайман», – деди А.Межитов.

Митингте Ногай район Ветеранлар советинин председатели Акманбет Сангишиев, КПРФ Ногай РК секретари Шатамир Мунгишиев, «село Терекли-Мектеб» СП МО аькимбасы Зейдулла Аджибайрамов, «Ногайский район» МО УСЗН начальниги Аскер Авезов шыгып сойледилер, ийги йоравларын айттылар.

Район чернобыльшилеринин эстеликли белгисине шешекейлер байламлары салынды.

М. ЮНУСОВ.

Суввретте: эскеруъв митингте.

АКЦИЯ

Ветеранларга разылык

Енъуъв куъни алдында Ногай районда «Георгиевская ленточка» деген акция басланды.

«Акция кезуьвли кере Ногай районда басланады. Биз мутпага керек тувылмыз кайдай кыйынлык пан енъуъв бизге келгенин. Бугуьн биз омыравымызга кишкей ленточкады тагып, бизим халк уьшин авыр согысларда енъуьвди аькелгенлерге разылыгымызды билдиремиз», – дейди билимлендируъв боюлигинин методисти Альбина Маликова.

Бу акция бойынша Ногай районда 2000 лента таралтылаак. Районда 9-ншы Май байрамда «Олымсиз полк» оьзинин юри син озгараяк. Онда аьдемлер Уллы Аталык согысынын ветеранларынын эм катнасувшыларынын, тыл кыйыншыларынын, аталарынын эм атайларынын, ювыкларынын суввретлери мен шыгаклар.

Акцияда балалар ямагат организацияларынын тербияланувшылары, Яслар совети, Балалар яратувшылыгынын уьйи белсен ортакшылык этдилер. Акция баьри авылларда да озаяк. Акция 9-ншы Май куънине дейим бардырылаак.

АСЯ МУСАКАЕВА

БАЛАЛАР УЬШИН

ООН конкурсында катнасады

Балалар эм оьспирлер уьшин яшавга шыгарылатаган «Сетевичок» халклар ара проект информациялык ямагатынын (ВВУИО) сораулары бойынша йогары дережели Савдуньялык йолыгысынын савгасын алувга конкурсынын экинши кезегиннен оьтти.

«Сетевичок» проекти – ол балалар уьшин киберкавыфсызлык акында информация тармагы эм шаралар куьби (ол уьйрететаган онлайн-квест, балалардын сетье яшав кебин дистанциялык излестируъв-тергев), онын барысында балалар ийги сайтларды оьзлери сайлап аладылар. 2016-ншы йылда «Сетевичок» конкурсларында Россиядан эм алдынгысы 11 совет республикалардан 260000 окувшылар ортакшылык эттилер.

ООН конкурсына проекти РФ Минкомсвязь йиберген. ВВУИО конкурсынын уйгынлаушылары – Электробайланысынын халклар ара Союзы, ООН оьрленуъв программасы, ЮНЕСКО, Савдалав эм оьрлендируъв бойынша ООН конференциясы эм ООН-нын баска организациялары.

Проект уьшин сайтта оьз тавысларын бермеге болады: «Как проголосовать за квест» бетинде www.Сетевичок.рф.

Л. БОКОВА,

информациялык ямагатын оьрлендируъв бойынша РФ Кыска болжаллык комиссиясынын председатели.

ХАЛКЛАР АРА ШАРА

«Йырла, яным!» фестивали

Янъыларда Дагестан Республикасынын яратувшылык уьинде халклар ара «Йырла, яным!» деген он экинши фестиваль ашылды.

Дагестан Республикасынын маданият министринин орынбасары Марита Мугадова: «Бу фестивальдин озгарылувы бир неше йылдан бери аьдет болып келеди. Бу кеспилик майдан да болады. Сонда оьз исин суьйген кеспили коллективлер йолыгысадылар», – деди.

«Йырла, яным!» фестивалин концерт программа ман аштылар. Сол концертте Дагестан Республикасынын халк сазалатлар патшалык оркестри, Левашин районнын эркин ансамбли, солай ок, домбырада, кыл кобызда эм сондай баска халк саз-алатларында ойнавшылар ортакшылык эттилер.

Солай ок, фестивалде конак болып, Ростов-на-Дону, Калмыкия, Кабарты-Балкар, Карашай-Шеркеш эм Ингушетия ерлериннен ансамбльлер эм музыкантлар катнастылар.

Бу фестиваль 1997-нши йылдан алып озгарылады. Бу йылгы, он экинши кере озгарылатаган «Йырла, яным!» деген фестиваль уьш куън узагында, Махачкаладын Г.Гасанов атындагы музыкалык училищесинде озгарылды.

«ЯСЛЫК» ОРГАНИЗАЦИЯСЫ

Ярыслар кызыклы

Терекли-Мектебин майданында, «Ногай район – кавыфсызлык ери» деп аталып, Уллы Аталык согысында Енъуьвдин 72 йыллыгына багысланып, футбол бойынша язлык кубогы уьшин ярыслар озды.

Турнирдин катнасувшылары ярыслар басланаяктан алдын Петербург метрополитенде болган террористлик акттын курманларын эскердилер.

Ярысларда район авылларынын 9 командалары ортакшылык эттилер. Ярты финалга 4 авыллардын командалары шыктылар: Нариман,

Куьнбатар, Ленинаул эм Эдиге .

Бу командалар 1-нши Май байрам куън финал-

га шыгув уьшин йолыгыста катнастылар. Финал ярысы 9-ншы Май байрам куън озгарылаак.

Кенъес оьтти

Ногай районда «Яслык» яслар орталыгынын уйгынлавы ман «Точка зрения» дискуссия клубынын кенъеси оьтти.

Шарада яслар, А.Джанибеков атындагы школадын уйкен классларынын окувшылары ортакшылык эттилер. Дискуссия клубынын эксперти эсабында проект етекшиси, ямагат кавыфсызлыгы бойынша администрация аькимбасынын орынбасары А.Межитов катнасты.

Шара барысында Алексей Навальныйдын ойына коьре, яслардын орыны акында айтылган видеоролик коьрсетилди. Хабарласув бек кызыклы оьтти, яслар оьткир сораулар бердилер, А.Межитов толы яваплар берди. Ол А.Навальный куьнбатар политикалык куьшлердин колындагы «кувыршак» экенин анылатпага шалысты.

«Яслык» яслар орталыгын етекшиси С.Сарсеевтин соьзлери мен, клубтын бас борышы – район эм элдин яшавындагы аьлиги заманга келили маьселелерди карав, кайда ялган эм акыйкат ясырнатарганын аьлав, яслар ялганга ынанып, алданып коймасын.

Белгиленген клубтын аьрекетинин приоритетли барысын белгилев негизинде ДР Халк Йыйынына каратылган хаттан шыккан, аьлиги Дагестаннын, Ногай районнын бас маьселе факторлары болады.

– Яслар муниципалитеттин маьселелерин билмеге тийисли, окувшылар маьселеди эм оны шешуъв йолларды айырып билгендей этип, бизге ислев керек», – деди С.Сарсеев.

А. МУСАКАЕВА.

«ШОЫЛ ТАВЫСЫ»
(ГОЛОС СТЕПИ)

(+6)

ТОКТАСТЫРУВШЫ:
Дагестан Республикасынын Баспа эм информация министрствосы.
Бас редактор
КОЖАЕВА Э.Ю.

Дагестан Республикасы бойынша Байланыс информациялык технологиялар эм коьлем коммуникациялар тармагында тергев салув бойынша Федераллык служба управленисинде регистрацияланган.

Регистрациялык номери ПИИ №ТУ 05-00359 (12 декабрь 2016 й.)

Колязбаларга рецензия берилмейди. Олар кери ызына кайтарылмайдылар. Авторлар ой токтастары редакциядыкы ман келиспеске боладылар. Авторлар язылмалары уьшин явапдылар. ДР-нын Баспа эм коьлемлик коммуникациялар бойынша комитети.

Баспалавга кол басылув заманы – 17 саватте. Баспалавга кол басылган – 16 саватте.

Адрес редакции и издателя:
368850, Республика Дагестан, Ногайский район, с.Терекли-Мектеб, ул.К.Маркса, 49
Газета «Голос степи».
Электронный адрес: sholtavisi@mail.ru

Официальный сайт газеты (www.golos-stepi.ru)

Телефоны:
Общий отдел – 21-4-71
Индекс – 51365

Газета выходит 52 раза в году.

Тираж – 3000 экз.

Цена – 5 рублей.

Реклама и объявления публикуются по договорным ценам.

Газета отпечатана в типографии ГАУ РД «ИД «Дагестан» по адресу: 367018, ДР, г.Махачкала, Проспект Петра 1, 61.